

[B] **JACQUES DOHMEN EN HET HOOGTIJ IN HET NEDERLANDSE KINDERBOEK**

“Vijfendertig jaar leverde Jacques Dohmen zijn bijdrage aan de Nederlandse literatuur, een bijdrage die met name voor de jeugdliteratuur van eminent belang is geweest. [...] Een buitenstaander zal Dohmens carrière mogelijk met verwondering bezien: vijf jaar bij uitgeverij Bruna en dertig jaar bij uitgeverij Querido. Dat duidt enerzijds op geringe behoefte aan avontuur, anderzijds op stabiliteit, uithoudingsvermogen en trouw. Verbazingwekkend is misschien ook hoe een criminoloog die eerst Frans en Italiaans studeerde, ertoe is gekomen om het belangrijkste deel van zijn werkende leven te besteden aan het tot stand komen van boeken voor kinderen”.

Wanneer je verder leest in de onderhoudend geschreven “minibiografie” *Een manier van leven*, die vooraanstaand oud-kinderboekencritica Bregje Boonstra ter ere van het pensioen van Querido-redacteur Jacques Dohmen (*1947) schreef, is die kinderboekenliefde minder verbazingwekkend dan in het bovenstaande wordt gesuggereerd.

Vanaf de eerste bladzijden — die volgens de chronologie van een mensenleven Dohmens jonge jaren belichten in een geletterd Limburgs middenstandsmilieu — is duidelijk dat de inmiddels rustende Querido-redacteur een grensoverschrijdende persoonlijkheid is: een intelligente man die voor “minstens een acht” in het leven gaat en zich vrij heen en weer beweegt tussen ogenschijnlijk moeilijk verenigbare werelden. Vanuit het strenge Holland waar hij een studie rechten aan de Rijksuniversiteit Leiden begon, vertrok Dohmen naar het zweriger zuiden waar hij aan de Vrije Universiteit Brussel voor Frans en Italiaans koos. Daarna stak hij opnieuw de grens over. Hij specialiseerde zich aan de Nijmeegse Katholieke Universiteit in strafrecht en criminologie onder leiding van toenmalig hoogleraar criminologie Catherina Dessaur, bekend als schrijfster Andreas Burnier.

Dat zo gemakkelijk overgaan van geografische en socioculturele grenzen blijkt een rode draad te zijn in Dohmens werkende bestaan. Wanneer hij eenmaal, geïnspireerd door Burnier, Hella Haasse en een bevriend journalist, voor het redacteurschap kiest, maakt hij, zoals blijkt uit het tussenkopje *Pirandello*

of *Ungerer*, geen onderscheid tussen schrijvers voor volwassenen en kinderen, zolang het maar literatuur is. En literatuur heeft volgens Dohmen “alles te maken met stijl en eigenheid, met de originaliteit van de beelden en de taal, met het beheersen van het instrument dat taal is”.

Samen met oud-Querido-directeur Ary Langbroek — met wie Dohmen naar eigen zeggen “een goede, tamelijk unieke combinatie” in de kinderboekenwereld vormde vanwege Langbroeks “neus voor interessante illustratoren” — koos hij onomwonden voor de kant van de schrijvers: “Boeken moeten niet geschreven zijn uit effectbejag” en “schrijvers zijn geen tekstschrijvers voor een uitgeverij die zegt dat dat zo’n leuke doelgroep is”.

Zo zaaide hij het zaadje voor het literaire kinderboek. Eerst in Nederland en later in Vlaanderen. De vruchtbare bodem van Querido en het gunstige klimaat in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw brachten het zaadje vervolgens tot bloei. Een groot deel van de recensenten was het eens met zijn ideeën, vertelt Dohmen in *Een manier van leven*. “Ik was onderdeel van een grotere beweging die werkte aan de emancipatie van het kinderboek. Daar gingen ook ‘volwassen’ auteurs in mee, zoals Nicolaas Matsier en Willem van Toorn. [...] Overall waren mensen met smaak en intelligentie bewust bezig met het literaire kinderboek”.

Die “manier van leven” zonder grenzen, van het uitgeven van literatuur zonder leeftijd lijkt met Dohmens vertrek echter definitief voorbij. Althans, dat is wat de oud-redacteur en Boonstra suggereren. Dohmen merkt op dat mensen tegenwoordig allemaal hetzelfde willen lezen, daarin gestuurd door de media. De diversiteit is uit ons leven verdwenen. “Het wordt steeds moeilijker om een auteur die echt anders is naar voren te brengen”.

Boonstra, die vanaf 1983 twintig jaar lang achtereenvolgens voor *NRC Handelsblad* en *De Groene Amsterdammer* kinderboeken recenseerde, gaat in haar inleiding van *Wat een mooie! Hoogtij in het kinderboek in acht portretten* — waarvan het verschijnen niet toevallig samenviel met Dohmens afscheid — nog een stap verder. Zij stelt dat “één ding duidelijk is: het jeugdliteraire gouden eeuwtje is voorbij”, daarmee verwijzend naar “the golden age of children’s literature” (1865-1930), met grootheden als Lewis Carroll, Rudyard Kipling en J.M. Barrie.

Helaas kan Boonstra haar stelling onvoldoende onderbouwen. Wanneer zes van de acht geportretteerde auteurs nog steeds nieuw werk publiceren, is die gouden eeuw dan wel definitief voorbij? En mag je de nieuwe, talentvolle en geprezen Vlaamse (kinder)boekenauteurs en illustratoren wel buitensluiten? De “echte” “golden age of children’s literature” is immers ook grensoverschrijdend en betreft behalve Engelse ook Schotse, Ierse en Amerikaanse — dus Engelstalige — auteurs?

Afstand in jaren ontbreekt om nu al stellige conclusies te trekken. En niet alleen dat. Boonstra maakte zelf deel uit van die grotere emancipatiebeweging van het kinderboek. Zij acht(te) canonvorming essentieel, nam lovenswaardig het initiatief voor de Woutertje Pieterseprijs en was een van die door Dohmen genoemde recensenten die zijn literaire ideeën deelden. Ben je dan niet te nauw betrokken bij het onderwerp waarover je oordeelt?

Verhelderend was het wellicht geweest om in de portretten van Paul Biegel, Guus Kuijer, Wim Hofman, Els Pelgrom, Imme Dros, Peter van Gestel, Joke van Leeuwen en Toon Tellegen ook andere uitgevers, recensenten, auteurs en letterkundigen te laten vertellen over het schrijverschap van deze gouden auteurs, die Boonstra terecht roemt vanwege hun “onaangepastheid”: hun behoefte om langs een eigen, oorspronkelijk schrijverspad te wandelen. Boonstra koos echter voor een combinatie van interview, biografie en analyse, hetgeen boeiende en vakkundig geschreven portretten oplevert, maar ook enigszins eenzijdige.

Misschien is het juist om te stellen dat niet het “gouden jeugdliteraire eeuwtje” maar een eigenzinnige vorm van uitgeven voorbij is. Behalve de in 2006 overleden Biegel zijn de geportretteerde auteurs niet toevallig (nu) allemaal Querido-auteurs. Het is begrijpelijk dat Boonstra meester-verteller Biegel heeft meegenomen, maar eigenlijk is hij van de generatie van Jean Dulieu, Tonke Dragt en Hans Andreus.

De door Eliane Duvekot getekende carroussel op de covers van *Wat een mooie!* en *Een manier van leven* tonen hoezeer Dohmen en de geportretteerde auteurs onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Op het boekenslag van *Een manier van leven* zweeft Dohmen vrolijk door de lucht, achterom kijkend of “zijn” auteurs op de achterflap hem in zijn vrije

Omslagillustratie van het boek *Wat een mooie!* door Eliane Duvekot. Van links naar rechts herkent u: Joke van Leeuwen, Toon Tellegen (bovenste rij), Peter van Gestel, Wim Hofman, Els Pelgrom (middelste rij), Imme Dros, Paul Biegel en Guus Kuijer (onderste rij).

zweefkunst goed volgen. Op het boekenslag van *Wat een mooie!* zwieren de acht auteurs en één leeg stoeltje rond: een toekomstige plek, bestemd voor bijvoorbeeld Ted van Lieshout, of Sjoerd Kuiper? Of suggereert Boonstra dat Dohmen is uitgestapt? Niet voor niets schrijft zij in *Wat een mooie!* dat “het vooral uitgeverij Querido is geweest die met veel lef en een fijne neus voor kwaliteit jarenlang een podium heeft geboden aan het literaire kinderboek”. Dat de gouden auteurs nu zonder Dohmen moeten “doordraaien” in de mallemol van het literaire leven is een feit. Maar veel meer dan dat daarmee een boeiend stuk uitgeverijgeschiedenis is afgesloten kun je er nu nog niet over zeggen.

MIRJAM NOORDUIJN

BREGJE BOONSTRA, *Wat een mooie! Hoogtij in het kinderboek in acht portretten*, Querido, Amsterdam, 2009, 243 p.

BREGJE BOONSTRA, *Een manier van leven. Jacques Dohmen, redacteur*, Querido, Amsterdam, 2009, 31 p.
(gelimiteerde oplage)
